

DICK BESSEM, EEN MONUMENTALE AFC'ER

Dick Bessem heeft in de geschiedenis van AFC een zeer belangrijke rol gespeeld. Voor en vooral tijdens de tweede wereldoorlog is hij als bestuurder koersbepalend voor de club. Een veelzijdige man, die altijd op veel respect en waardering kan rekenen. Ook buiten AFC. De benoeming tot directeur van het Olympisch Stadion direct na de oorlog komt dan ook niet uit de lucht vallen. Het blijkt een voltreffer want Dick Bessem zal deze functie twintig jaar lang met succes vervullen.

Op 2 september 1900 wordt Dirk Jan Bessem geboren op de Vossiusstraat 5 in Amsterdam. Al snel gaat hij als Dick door het leven en, laagdrempelig als hij is, wordt hij door iedereen bij zijn voornaam genoemd. Sport staat in die tijd toen nog in de kinderschoenen. In de kranten is er nog niet veel aandacht voor. Het getrap tegen een bal wordt door velen nog beschouwd als een degeneratieverschijnsel. “Mijn vader verbood het en ik had er als jonge jongen nauwelijks belangstelling voor.” Zo blikt Dick in 1967 terug in Het Vrije Volk, vlak voor zijn afscheid als directeur van het Olympisch Stadion. “Maar toen ik elf jaar was gebeurde er iets dat die belangstelling plotseling beroerde. Ajax promoveerde naar de Westelijke eerste klasse. En hoewel Ajax toen nog niet die beroemde club was, was de promotie toch wel genoeg om bij ons schooljongens een vonkje te laten overspringen. Maar supporter van Ajax ben ik nooit geworden, wel van AFC.”

Dick gaat al vroeg aan het werk als bankbediende. Op 15-jarige leeftijd betreedt hij het statige pand van Hope & Co aan de Keizersgracht 444-446 in Amsterdam. Tot zijn vertrek naar het Olympisch Stadion in 1947 blijft hij bij dit eeuwenoude handels- en bankiershuis werken. Eerst als jongste bediende, de laatste jaren als afdelingschef.

Hoe AFC precies op het pad van Dick is gekomen is niet helemaal duidelijk, maar woonachtig in Zuid zal die stap snel zijn gezet. In ieder geval wordt hij in 1924 donateur van de Good Old en in het seizoen 1926-1927 neemt hij zitting in de elftalcommissie. Af en toe doet hij zijn voetbalschoenen aan. Een groot talent op het veld is hij zeker niet, verdienstelijk binnen de club absoluut wel. Het duurt dan ook niet lang voor hij als tweede secretaris toetreedt tot het bestuur. In het seizoen 1927-1928 wordt hij gepromoveerd tot secretaris, een functie die hij met een korte onderbreking dertien jaar zal bekleden. Dick doet dat in hechte samenwerking met voorzitter I.H. Galavazi en de penningmeesters Jo Wijnand en Arie Mets.

Veteranen elftal omstreeks 1933 Staand v.l.n.r: Dick Bessems, NN, Jo Wijnand, NN, Ignas Galvazi, NN, Willy Brussse, Geknield uiterst rechts Arie Mets.

Het wordt een stralende periode voor AFC, dat daarvoor in grote moeilijkheden verkeert. Het bloeiende AFC uit de Meer komt in de problemen door de overgang naar de nieuwe velden aan de Zuidelijke Wandelweg in 1920. Prachtig mooi, maar het nieuwe complex ligt in een niemandsland, ver van de stad, er is sprake van een uittocht van leden. AFC is bovendien gedegradeerd uit de eerste klasse en vervolgens uit de overgangsklasse, en dat helpt ook niet de nieuwe tribunes vol te krijgen. De gezelligheid is aan de Wandelweg soms ver te zoeken, er is in die tijd ook geen clubhuis waar de leden rondom de wedstrijden bijeen kwamen. Het is 'do or die' voor het toenmalige bestuur onder voorzitterschap van Schaf Scheepens, de aartsvader van AFC. Om de club bij elkaar te houden, juist ook zomers, wordt nieuw

beleid gemaakt. Zo wordt in 1921 de Amsterdamsche Cricket Club opgericht. Een jaar later verschijnt het eerste nummer van de AFC-Schakel, een echt clubblad, dat daarvoor nog niet bestond. Tenslotte wordt het AROL-toernooi gelanceerd, waarmee het voetbalseizoen in Amsterdam wordt geopend. De strijd om de AROL-beker, geschonken door penningmeester Gé Bosch en genoemd naar het in 1922 overleden AFC-lid A.R. Onslow van Lierop, is een doorslaand succes vanaf de eerste editie in 1926.

Uitreiking AROL-beker in 1933 op het sportpark aan de Zuidelijke Wandelweg. V.l.n.r.: Staand G.V. Nichtevecht, N. Selles (later uit AFC gezet), Ignas Galavazi (met bril) en Dick Bessem

AFC vaart er tot de komst van betaald voetbal in 1954 zeer wel bij, ook financieel en dat is hard nodig in die tijd. Zeker als de Gemeente de huur voor de velden in 1930 verdriedubbelt. In 1970 wordt het AROL-toernooi voor het laatst gespeeld.

De nieuwe initiatieven passen Dick Bessem als een handschoen. Hij beschikt over veel organisatorisch talent en uitstraling, sociaal gevoel en over een handige pen en dat alles komt goed van pas bij alle uitdagingen van de Amsterdamse Fuif Club, zoals AFC, bij gebrek aan sportieve successen gekscherend genoemd werd. Zijn bancaire achtergrond komt ook goed van pas, want AFC schuift regelmatig vlak langs de financiële afgrond. In de eerste drie jaar als secretaris oogst hij iedere Jaarvergadering een daverend applaus na het voorlezen van het uitvoerige verslag. Hij is ook attent. Zo verzorgt hij in 1927 voor ACC een bloemhulde als de cricket-dochter in juli de eerste overwinning behaalt. Tussen het besturen door neemt Dick deel aan het intensieve clubleven, te beginnen op 1 januari als hij samen met zijn

Pieter nel als Thomasvaer de Nieuwjaarswensch uitspreekt: “Zoo wensch ik voor het volgend jaar, een kampioenschap, kant en klaar”. Op 6 april 1929 bezoekt hij de Buitengewone Clubavond waar de uitreiking ‘der’ prijzen van de kwartet-, biljart-, pingpong- en schaatswedstrijden plaats vindt. Dick zorgt voor de wildprijzen bij het Kienen, “dit”, zo lezen we in de AFC-Schakel, “kunnen we aan onzen bekenden fijnproever beslist toevertrouwen”. ‘On tour’ gaat Dick ook, naar Apeldoorn, waar ieder jaar met de Veteranen en het Eerste tegen Robur et Velocitas (van 6 mei 1882) wordt gespeeld. Het is een dolle boel, de hilarische verslagen spreken boekdelen. 1929 is voor Dick een gedenkwaardig jaar. Hij ontvangt voor zijn verdiensten de Nobelprijs (Vanaf 1989 Mr. Henne Boskamp Nobelprijs), als eerste AFC’er, en op 25 december wordt zijn verloving met Jeanny de Jongh in de Schakel bekend gemaakt. Maar hij ondergaat in dat jaar ook een zware operatie, gelukkig met goed gevolg. In 1930 treedt Dick na drie jaar uit het bestuur, met pijn in het hart. “Partir c’est mourir un peu”, staat boven een stuk in de Schakel. “De wijze waarop Dick zich buiten en binnen AFC manifesteerde was zo buitengewoon dan we van een periode Bessem kunnen spreken.”

Dick wordt als secretaris opgevolgd door Willy Brusse, maar die treedt na een jaar alweer af wegens droeve familieomstandigheden. Het bestuur moet op zoek naar een nieuwe secretaris en komt uiteindelijk weer uit bij Dick Bessem, natuurlijk de gedroomde kandidaat. Tot ieders geluk treedt Dick aan het begin van het seizoen 1931-1932 weer toe tot het bestuur. Terwijl de donkere wolken zich weer boven Europa samentrekken met de machtsgreep van Hitler in 1932 werkt AFC zich langzamerhand uit een diep dal. Zo rukt de stad steeds meer op naar de Zuidelijke Wandelweg en neemt het ledental weer toe. In dat verband telde ook het besluit dat iedere ACC’er werkend lid moest zijn van AFC. Hoewel de Good Old nog steeds in de Tweede Klasse verblijft wordt de tribunecapaciteit uitgebreid tot 8000 plaatsen.

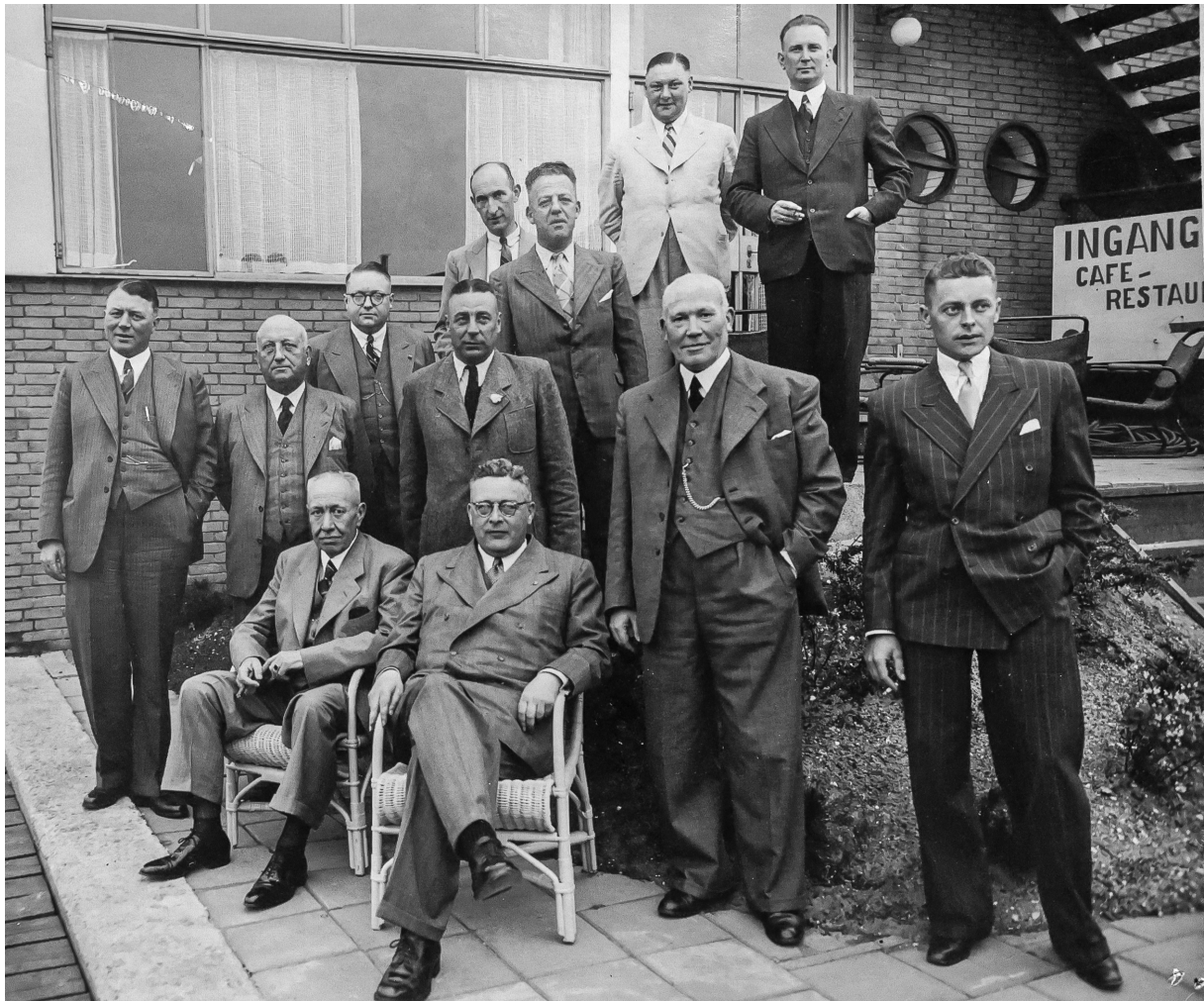
Op 22 mei 1934 wordt weer een dochter geboren, de Honkbalclub. Maar de financiële situatie is nog steeds precair. De viering van het 40-jarig jubileum in 1935 - indien er al van feestelijkheden sprake is - kan, zo valt in de Schakel te lezen, daarom slechts zeer bescheiden en intieme kring plaatsvinden.

Niets blijkt minder waar. 1935 wordt een topjaar in de geschiedenis van de club. Op 18 januari worden tijdens het Reünistendiner, nu bekend als Jaardiner, enkele geheimen onthuld. Zo wordt voorzitter Galavazi bondsridder van de AVB, wordt het Gedenkschrift 40 JAAR AFC opgedragen aan de vader van AFC, Erevoorzitter Schaf Scheepens, en wordt Dick Bessem benoemd tot 'Eerelid'. Dick had voor de aanwezigen ook een verrassing in petto. Voor het eerst klonk het door hem geschreven en door Scheltus van Kampferbeke gecomponeerde clublied 'In onze goede Amstelsiad is lang gelee geboren'. De ontroering was onbeschrijfelijk groot over Bessems onsterfelijk geesteskind. En in dit jubileumjaar wordt ook de hartenwens van de club vervuld, door alle centjes bij elkaar te schrapen, buiten bezwaar van de clubkas. Een prestatie zonder weerga. Op 1 juni wordt het 'behouden huys aan den Wandelweg' opgeleverd. Meer dan een kwart eeuw zal in dit karakteristieke clubhuis lief en leed gedeeld worden.

In de jaren tussen de viering van het 40-jarig bestaan en het uitbreken van de oorlog gaat het AFC voor de wind, maar de oorlogsdreiging in Europa wordt steeds groter. Nederland mobiliseert en meer dan veertig AFC'ers worden in 1939 onder de

wapenen geroepen. De club reageert direct met de oprichting van een Mobilisatie Comité, bedoeld om geld en goederen in te zamelen voor deze clubgenoten. Dick Bessem maakt deel uit van dit comité. Nederland wil net als tijdens de Eerste Wereldoorlog neutraal blijven, maar die strategie werkt dit keer niet. Op 10 mei 1940 valt het Duitse leger ons land binnen, op 15 mei capituleert Nederland. 2300 Nederlandse militairen sneuvelen, waaronder onder drie AFC'ers: Gerd Scheepens, Gerrit Struijs jr. en Henri Lindner. Na de capitulatie wordt het leven zoveel mogelijk opgepakt, in het bijzonder het sportleven. Onder regie van de in opdracht van de bezetter tot stand gekomen Nationale Voetbalbond wordt er in competitieverband 'gewoon' weer gevoetbald, onder grote publieke belangstelling. In 1941 volgt Dick Bessem I.H. Galavazi op als voorzitter, Arnold Eijsvogel wordt benoemd als secretaris. Hoewel de oorlog en de onderdrukking van de bezetter zich steeds meer laat gelden groeit het ledenaantal van AFC onstuimig. De Good Old is aan het eind van de oorlog de grootste sportvereniging van Amsterdam, met een voor die tijd enorme jeugdafdeling.

Vijftieng-jarig bestuursjubileum I.H.Galavazi (voorzitter AFC) op 12 juni 1940. V.l.n.r: zittend Nico Scheepens en Ignas Galavazi. Staan rij van 6: Fons de vilder, Jauques van Roy, Jo Nistelrooy, Jo Broeksmit, Peet Scheepens, Be Bonkink. Bovenaan Arnold Eysvogel, Arie Mets, Gé Bosch en met hand in de zak Dick Bessem.

Binnen de club zijn de contactcommissie en de voedselcommissie in touw om het contact met de in Duitsland te werk gestelde leden te onderhouden en om bij te springen tijdens de hongerwinter. Het clubleven is in die tijd zeer intensief en de banden worden steeds nauwer. Ter ontspanning en wederzijdse steun wordt op 13 november 1941 de VBC, de Vrienden Biljart Club, door een select groepje AFC'ers opgericht, 'in tijden van nood'. De notulen van het eerste lustrum (13-11-1946) vermelden: "Ook Dick Bessem, Voorzitter der AFC, droeg ons van de oprichting af een zeer warm hart toe. Op feesten of vergaderingen ontbrak hij zelden, hij schonk ons een mooi VBC-clublied in 1943, moedigde door het beschikbaar stellen van toernooi-prijzen de biljartprestaties aan en gaf in menig warm-bewoorden speech uiting aan zijn gevoelens jegens ons clubje". In 1946 wordt Dick lid van de VBC, in 1973 Beschermheer.

AFC is in grote meerderheid 'goed' en dat geldt a fortiori voor de nieuwe voorzitter, die in 1945 voor de tweede keer de Nobelprijs in ontvangst mag nemen. Maar er zijn ook leden die lid zijn van de NSB of daar mee sympathiseren. Dat leidt tot spanningen en soms tot verraad. Dick moet zich regelmatig in Den Haag melden als de club of een lid zich volgens de bezetter heeft misdragen. Het is balanceren op een slap koord, maar Dick slaagt erin om AFC op de juiste koers te houden tijdens de oorlogsjaren. Na afloop van de oorlog wordt onder zijn leiding op 6 juli 1945 een zuiveringscommissie ingesteld die de foute leden uit de club dient te verwijderen. Wie was echt fout in de oorlog en wie was lid van de gehate partij, maar is er op tijd uitgestapt? Op 21 juli worden er acht personen afgevoerd als lid. Volgens Hennie Somers-Bleekemolen in het Honderdjarenboek een Salomonsoordeel. Direct na de bevrijding vindt op 19 mei 1945 ook een grote buitengewone ledenvergadering plaats. Tijdens deze bevrijdingsbijeenkomst wordt op initiatief van voorzitter Dick Bessem de Monumentencommissie in het leven geroepen, die geld zou moeten inzamelen voor een monument ter nagedachtenis aan de in de oorlog gesneuvelden. Op 12 januari 1946 wordt het herdenkingsmonument op het terrein van de Zuidelijke

Wandelweg onthuld door de vrouw van Dick, Jeanny Bessem de Jongh. Bessem dankt vervolgens de beeldhouwer Henk Esser namens de vereniging en wijst er op dat AFC meer is dan een club, die eens per week twee keer drie kwartier voetbalt. "Wij zijn één in lief, maar zeker ook in leed".

Op het monument staan zeven namen vermeld van omgekomen/vermoorde clubgenoten. Het is nog maar kort na de oorlog. Later blijken er nog veel meer leden te zijn die in de oorlog door toedoen van het naziregime zijn vermoord. Door grondig onderzoek van ons Lid van Verdienste Max Flam, geassisteerd door Erelid Edwin Geluk, weten we sinds kort dat nog minstens 23 leden ontbreken op het monument. Inmiddels zijn de namen van de 30 AFC'ers naast het monument te lezen op een plaquette, met een korte toelichting.

De plaquette laat goed beschouwd zien dat ook AFC in de oorlog door een diep moreel dal is gegaan. Vanaf september 1941 wordt het de Joden verboden om in het openbaar te sporten. Het lidmaatschap van sportverenigingen wordt ze door de bezetter ontzegd, openbare wedstrijden mogen ze niet meer bezoeken. Om te kunnen blijven voortbestaan royeren AFC en ACC achttien Joodse leden, waaronder veel junioren en aspiranten. In de ledenadministratie wordt het gedwongen vertrek omschreven met 'bedankt'. Geen enkele vereniging in Amsterdam vindt de duivelse maatregel van de bezetter reden om zich uit de competitie terug te trekken, ook AFC niet. Alleen de clubs met veel joodse leden trekken zich noodgedwongen terug. In het clubleven van AFC is er maar weinig aandacht voor deze inktzwarte bladzijde in de geschiedenis. Geen commissie ter ondersteuning van de zo zwaar getroffen

families, ook in de jubileumboeken vanaf 1945 is de aandacht mondjesmaat. Het zal Dick Bessem verdriet hebben gedaan. Pas veel later wordt in de jaarlijkse toespraken op 4 mei bij het monument hier expliciet bij stil gestaan.

In 1946 treedt Dick Bessem na vijf jaar af als voorzitter van de Good Old. Hij wordt na een tip van het AFC-Ereldid Gé Bosch én een spannende sollicitatieprocedure in 1947 directeur van het Olympisch Stadion en vertrekt bij het bankiershuis Hope & Co. Een droom komt in vervulling. De benoeming van Bessem is een schot in de roos. Hij vervult de eervolle functie twintig jaar lang met veel succes.

Dick heeft de wind in de zeilen. Het enthousiasme voor de sport is groot in die tijd en hooligans bestaan nog niet. Belangrijke evenementen zijn o.a. het WK wielrennen in 1948, 1959 en 1967 en de voetbalwedstrijden Ajax- Feyenoord 5-1, beslissingswedstrijd om het kampioenschap van Nederland (1960) en de Tweede Ronde Europacup 1 Ajax-Liverpool, de beroemde mistwedstrijd (1966). De allermooiste sportgebeurtenis voor Dick is de Europacupfinale tussen Benfica en Real Madrid in 1962. De Portugezen wonnen met 5-3 van de onoverwinnelijke Spanjaarden, Leo Horn was de vastberaden scheidrechter, een man naar zijn hart. Een onvergetelijke wedstrijd. Op 31 maart 1967 gaat Dick met pensioen en zit het er voor wat betreft zijn werkzame leven op. In de volgende jaren heeft Dick weer wat meer tijd voor zijn club. Iedere donderdagmiddag gaat hij er met een aantal vrienden klaverjassen en is verder nog actief in de Sociëteitscommissie. Natuurlijk is hij als Erelid ieder jaar aanwezig bij het Jaardiner op 18 januari en ook bij andere gelegenheden in het clubhuis aan de De Boelelaan dat in 1962 het clubhuis aan de Zuidelijke Wandelweg vervangt. Hij bewaart nog goede herinneringen aan die verhuizing. In de commissie 'Kom over de Dijk' laat hij alles, samen met Gerard van Nigtevegt, Cor van Peperzeel en Lex Rimini, soepel verlopen. Dick volgt, ook als het lopen op latere leeftijd niet meer zo vlot gaat, de verrichtingen van het eerste, soms ook bij uitwedstrijden, in weer en wind. Op 17 januari 1985 is hij ondanks zijn gezondheidsproblemen aanwezig op het Jaardiner, eerste bij de borrel en heft later het glas op zijn club, om 24.00 uur, bij de start van het 90-jarig Jubileum. Dick is dan 50-jaar Erelid, uniek.

Op 12 december 1985 overlijdt Dick Bessem op 85-jarige leeftijd. Hij schreef 50 jaar daarvoor "Al word ik oud mijn geest blijft fit omdat ik AFC bezit." Wij AFC'ers zingen het hem anno 2025 allemaal na.

"Een leven zonder AFC, is dat denkbaar?", zo vraagt Jack van Gelder in een interview met Dick in 1980. "Nee, het heeft een heel groot deel van mijn leven ingenomen. De daardoor ontstane permanente uithuizigheid heeft ook de nodige spanningen en moeilijkheden opgeleverd, maar ik had het voor geen goud willen missen".

VERANTWOORDING

Voor dit artikel raadpleegde ik het onvolprezen digitale archief van AFC en de verschillende Jubileumboeken van onze CLUB. Andere informatiebronnen waren het artikel van Jack van Gelder *Dick Bessem, zonder sport kan ik niet leven* in het tijdschrift SPORT- en Recreatiebelangen, 1^e jaargang nr. 6 augustus 1989, het AFC-boekje van mijn hand *Voor helden ons nu wel bekend* (2023), gebaseerd op het historisch onderzoek van Max Flam en het artikel *Een leven lang sport*, in Het Vrije Volk, 27 februari 1967. Van sporthistoricus Jurryt van de Vooren ontving ik nuttige informatie. Verder dank ik Edwin Geluk voor zijn waardevolle commentaar. Van Frans Jüch ontving ik relevante informatie, ontleend aan het archief van de VBC. Voor wat betreft de fotoredactie kon ik rekenen op de expertise van Tom Poederbach, voor de deskundige eindredactie op Anthon Fasel.

Een kortere versie van dit artikel verscheen onlangs in de AFC'ER, editie 11, december 2025 (blz. 6-11).

Machiel van der Woude was in de periode 1990-2014 bestuurslid van AFC en van 2003-2014 voorzitter.